

Posudek na bakalářskou práci Ivany Novákové: Role personality v sociálních interakcích.

Bakalářská práce I. Novákové se skládá ze dvou částí a to literární rešerše na téma v názvu a návrhu experimentů pro magisterskou práci. Celá práce čítá 55 stran textu a 89 referencí. Práce je složena ze dvou poměrně autonomních jednotek a proto se budu každé věnovat separátně.

Literární úvod je na 35 stranách textu. Toto úctyhodné číslo je způsobeno i netradičním (a trestuhodným) formátováním, kdy okraje dohromady jsou stejně široké jako sloupec textu. Text rešerše je psán poměrně přesvědčivě, což naznačuje, že se studentka orientuje v dané problematice. Navíc je psán srozumitelně a např. množství pravopisných chyb či překlepů je málo. Některé pasáže jsou psány příliš obecně, což je škoda. Omezuje se v nich totiž na konstatování, že ve studiích byl nalezen rozdíl, nicméně už se neobjevuje informace, jakým směrem. Používání konkrétních příkladů by text také dosti zatraktivnilo. Na můj vkus je literární přehled psán až příliš „primatocentricky“ což asi souvisí s profesním zaměřením konzultantky i tím, že primáti jsou skupinou pro personalitní a sociální studie oblíbenou. Mám nejisté tušení, že tato asymetrie neodráží poměr publikovaných prací. Je to škoda, neboť jednou z nejzajímavějších citací je např. práce na ještěrkách zelených (Cote a Colbert 2007). Dalším hendikepem práce resp. studované problematiky tj. role personality a různých sociálních kontextů je, že nelze snadno odlišit efekt personality od faktorů jako sociální pozice či příbuznost. To je problém zásadní (a oceňuji, že jej autorka zmiňuje, str. 13 – je otázkou, zda chování je výsledkem personalistního typu nebo je modifikováno přítomností určitých jedinců).

Drobné komentáře

- U řady informací chybí citace. Mne by např. zajímalo, co se v roce 1990 stalo, že „došlo k obnovení aktivity vědců věnovat se této oblasti“ (str.1). Dále když se už píše, že byl použit při konkrétních studiích, tak by měly být zmíněny (str. 8). Zajímavá by byla i citace, že sociální pozice je ovlivněna personalitním typem (str. 21).
- Co je taxonomické prostředí, v kterém se pohybujeme (str. 5)?
- Opravdu neexistují studie, které by zkoumaly souvislost mezi personalitním typem jedince a mírou či způsobem vykazování sociálních interakcí (str. 22)?
- Vykazuje chování... , které po něm žádá sociální pozice (str. 21).
- Opravdu nedokážeme pojmenovat rysy, které se nevyskytují u člověka (str. 6)?
- Jak může metoda dotazníků informovat o motivech i o rysech?
- Častým nešvarem je používání odborných termínů a jejich vysvětlení až o kus dále.
- Proč lze vliv příbuzenských vazeb očekávat hlavně u skupin se samičí filopatrií (str. 23)?
- Proč je překvapivé, že existuje vliv příbuznosti na variabilitu afiliativního chování u lemuru kaka (str. 25)?

Druhá část práce se týká návrhu budoucího experimentu na rypoších. Na rozdíl od té předchozí, která je textem ucházejícím, tato pasáž bakalářskou práci hendikepuje, neboť není tím, čím by měla být a to vlastním návrhem experimentů. Hlavním nedostatkem je naprostá neznalost biologie studovaného druhu resp. skupiny. Bez takových informací se nedá navrhovat žádný experiment a jsem opravdu skeptický, zda cestou pro studium personality rypošů je nastudování všech možných zákoutí personality primátů. Citují se zde pouze dvě práce na rypoších, ty jsou ale nerelevantní. Studii Sichelima et al. (2008) citujeme s oblibou také, ale pouze jako příklad, jak by se věda dělat neměla. V textu se neobjevují zásadnější studie, jako je např. lokomoční aktivita jednotlivých kast (Dammann et al. 2012, Dammann and Burda 2007), tedy jeden z parametrů, který autorka chce studovat.

Leitmotivem budoucí studie je zjištění rozdílu v chování testovaného jedince v novém prostoru, je-li testován izolovaně nebo ve skupině. Idea je zajímavá, ale obávám se, že nemusí přinést nic o personalitě. To, že se nakonec nějaké rozdíly najdou, nemusí být způsobeno personalitou, ale tím, že se fokálnímu zvířeti bude na omezeném novém prostoru fyzicky překážet několik dalších jedinců (Nešlo by přítomnost ostatních ošdit tím, že ostatní budou za přepážkou ve vypouštěcím boxu, nebo tím, že v testovaném prostoru bude pach rodiny?). Myslím, že než se pouštět do tak technicky obtížně realizovatelného tématu, je rozumnější nejprve vyřešit, zda rypoši nějakou personalitu mají, resp. zda jsme ji schopni nějak postihnout.

Celý text návrhu je prošpikován antropomorfismy a je vidět, že si studentka rypoše nezná a jejich sociální organizaci si idealizuje. Proti řadě formulací a vydávání rypošů za to, nejsou, se důrazně ohrazují, neboť je to styl, se kterým už léta bojujeme. Cituji: „v koloniích nedospělí jedinci budou jednat odvážně a sebevědomě, protože na ně nebude vyvíjen tlak v podobě dominantních či jiných jedinců v koloniích (není žádný tlak)“, nebo „v kolonii budou více riskovat podřízení, neboť je k tomu bude nutit jejich postavení (str. 38)“ (postavení je k ničemu nenutí), „nový předmět je nebude zajímat, protože na objevování nového prostředí mají ve skupině podřízené jedince (str. 40)“, atd. Prohlašuji, že proti zatahování podobných nešvarů na naší instituci, budu všemi silami bojovat:-).

Ačkoliv tato část práce má být návrhem pokusů, na které se má studentka hned po obhájení vrhnout, chybí zde všechno, co si pod návrhem pokusů představíme; jak dlouho budou experimenty trvat, jak bude testové zařízení vypadat, co se vlastně bude hodnotit atd. Návrhy dalších experimentů (v principu zajímavé) jako výměna zakladatelů rodin (odvážný za nesmělého) jsou spíše na teoretické rovině. I kdybychom dovolili měnit dominantní jedince, nefungovalo by to. Pokud to autorka s podobnými experimenty myslí vážně, doporučil bych změnu studovaného objektu (bodlinaté myši, laboratorní myši, potkani). Založení nových rodin ze stejných personalit vyžaduje ty personality znát a tím se vracím k tomu, že je nezbytné nejprve provést s rypoši standardní baterii testů. Tím, že tahle část práce je zoufale nekonkrétní, brání oponentovi, pomoci další radou. Pokud by se opravdu studovali rypoši, doporučil bych (prozatím) opustit testování dominantních zvířat, zaměřit se na dospělá nemnožící se individua, kde si myslím, že se u nich jako u potenciálních „disperzantů“ různá personalita nejspíše projeví.

- Nevhodné obraty– „jedinci, kteří mají jako jediní právo se množit“ (str. 37), „bez svých podřízených se nebudou cítit tak bezpečně“.
- Vystavení testu mohou projevit pravou personalitu (str. 37). To mají rypoši i falešnou?
- Co to znamená hypotéza, že jedinci podřízení budou nadále projevovat osvojenou strukturu pohybové aktivity?
- Mají „osvojenou pracovní aktivitu“ co to je?
- Odkud máte informaci, že rypoš obří se množí jedna samice s jedním až dvěma samci? (str. 35). Není pravda.

Abych to uzavřel, bakalářská práce řeší zajímavé, ale velmi obtížně realizovatelné téma. Návrh vlastního experimentu studii dosti hendikepuje a bylo by určitě lepší, kdyby se v této podobě v bakalářské práci neobjevila. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení dobře.

Radim Šumbera

29.5.2012

